

Väljatöötamiskavatsus

Lastevastaste seksuaalkuritegude aegumistähtaegade pikendamine

1. Lahendatavad probleemid

Iga viies laps Euroopas langeb mingis vormis seksuaalvägivalla ohvriks. See hõlmab muu hulgas vägistamist, seksuaalset ahistamist, lapse seksuaalset ahvatlemist, ekshibitsionismi, ärakasutamist prostitutsioonis ja laste seksuaalset kuritarvitamist kujutava materjali tootmist, samuti veebipõhist seksuaalset väljapressimist ja sundi.¹

Seksuaalvägivalla ulatuslikku negatiivset mõju tervisele on põhjalikult uuritud ja on teada, et see ilmneb aastate jooksul². Lapsepõlves kogetud väärkohtlemisel, sealhulgas seksuaalsel väärkohtlemisel, on inimese jaoks eluaegsed tagajärjed³. Lisaks sagedasti esinevatele posttraumaatilistele stressihäiretele ja väsimussündroomile on vägistamisohvritel ka kõrge risk enesetapuks⁴ ja suurem tõenäosus langeda ka hiljem uute väärkohtlemiste ohvriks⁵. Nii Sotsiaalkindlustusameti poolt 2021. aastal läbiviidud uuring⁶ kui laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise hoiakute ja kogemuste uuring (2020)⁷ kinnitavad kokkuvõtvalt, et suurusjärgus 50–70% vastanutest, sh seksuaalse väärkohtlemise ohvriks langenud noortest pole julgenud oma kogemusest kas lapse- või ka täiskasvanueas kellelegi rääkida, mis ilmestab seksuaalkuritegude varjatud olemust. 2020. a uuringu kohaselt oli noorte keskmine vanus esimest korda või ebameeldivaima seksuaalse väärkohtlemise ohvriks langedes 15,7 aastat. Euroopa mastaabis 70–85% lapsohvritest tunneb oma väärkohtlejat ja enamik neist langeb nende inimeste ohvriks, keda nad usaldavad.⁸ Vastavalt 2020. a uuringule pani kolmandikul juhtudest seksuaalse väärkohtlemise toime ohvrile võõras isik, 31% juhtudest oli tegemist mõne ohvri tuttavaga, 10% puhul endise poiss- või tüdruksõbraga ning 8% korral perekonnatuttava või -sõbraga. 2025. a registreeritud lastevastaste seksuaalkuritegude statistika põhjal oli 12% juhtudest toimepanijaks võõras, kolmandikul juhtudel pereliige/sugulane ning 54% juhtudest muu tuttav isik.⁹ 2021. a uuringust selgus, et mida tõsisem oli kogetu, seda enam inimesi tundis, et juhtunu mõjutab neid ka täna. Lapseeas vägistamist kogenutest 83% leidis, et kogetud väärkohtlemine mõjutab neid täiskasvanuna: toodi välja raskusi meessoost täiskasvanute usaldamisel, intiimsuhete loomisel ja probleeme vaimse tervisega (nt depressioon ja ärevushäired).

¹ Human rights channel. Council of Europe. Kättesaadav veebis: <https://human-rights-channel.coe.int/stop-child-sexual-abuse-in-sport-et.html>

² Carlsson, A. C., Owen, U, Rajan, G. (2022). Sexual violence, mental health, and suicidality—Results from a survey in cooperation with idea-driven organizations and their social media platform followers Health Science Reports. DOI: 10.1002/hsr2.973. Kättesaadav veebis: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC9719029/pdf/HSR2-6-e973.pdf>

³ Wood, S., Bellis, M., Hughes, K., Quigg, Z., Butler, N. (2023). [Tackling Adverse Childhood Experiences \(ACEs\). State of the Art and Options for Action](#)

⁴ Viide 2.

⁵ Viide 3.

⁶ Sotsiaalkindlustusamet (2021). [Vägivalla kogemise uuring \(raport\)](#) ; [Vägivalla kogemise uuring \(esitlus\)](#).

⁷ Hillep, P., Pärnamets, R. (2020). [Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise hoiakute ja kogemuste uuring](#). Eesti Uuringukeskus OÜ, Norstat Eesti AS.

⁸ Viide 1.

⁹ Kuritegevus Eestis 2025. Seksuaalkuriteod. Kättesaadav veebis: <https://www.justdigi.ee/kuritegevus2025/seksuaalkuriteod/>

Uuringutes märgitakse, et lapsepõlves kogetud seksuaalsest väärkohtlemisest mitteteatamine on seotud enesesüüdistamise, piinlikkuse, hirmu, sealhulgas enese või oma lähedaste ohutuse pärast muretsemise, aga ka piiratud kognitiivse arengu või avalikustamiseks vajalike oskuste puudumisega. Teatamist võivad takistada kurjategija manipuleerimine lapsega ja kättemaksu ähvardused, usaldusväärse usaldusisiku puudumine kodus või väljaspool kodu ning ohvri hirm teiste reaktsioonide pärast avalikustamise korral. Teatamist takistavad ühiskonnas levinud seksuaalsusega seotud tabud, ohvrite häbimärgistamine või vähene teadlikkus.¹⁰

Eestis registreeritakse laste vastu toimepandud seksuaalkuritegusid üha rohkem. Alaealiste kannatanutega registreeritud kontaktsetest seksuaalkuritegudest moodustavad suurima osa vägistamisjuhtumid (karistusseadustiku (edaspidi KarS) § 141) ning suguühe või muud sugulise iseloomuga teod lapsealisega (KarS § 145). Mittekontaktsete kuritegude seas domineerivad omakorda lapsporno valmistamise ja selle võimaldamisega seotud teod (KarS § 178) ning lapsealise seksuaalne ahvatlemine (KarS § 179). Statistika kinnitab kasvutrendi: kui 2022. aastal registreeriti kokku 530 alaealise kannatanuga seksuaalkuritegu, millest 280 olid kontaktset laadi, siis 2025. aastal tõusis vastav näitaja 654 juhtumini, sealhulgas 332 kontaktset kuritegu¹¹. Statistiliste näitajate kujunemist mõjutab muu hulgas ka 2022. aasta novembris jõustunud seadusemuudatus, millega tõsteti seksuaalse enesemääramise vanusepiiri 14 eluaastalt 16 eluaastale.¹² Samal ajal on märgatavalt kasvanud laste, noorte ning laiemalt kogu ühiskonna teadlikkus, mille tulemusena jõuab õiguskaitseorganiteni rohkem teateid selliste kuritegude kohta.¹³

Eeltoodu ilmestab probleemi, mille kohaselt lapseas seksuaalse väärkohtlemise all kannatanud inimesed võivad saada nii lühi- kui pikaajalisi tervisekahjustusi, kuid nende kuritegude toimepanijaid ei saa vastutusele võtta, sest õiguskaitseasutusi teavitatakse liiga hilja (pärast kuritegude aegumist) või ei teavitata üldse. Arvestades laste vastu suunatud seksuaalkuritegude eripära ja avastamisraskusi, ei ole süütegude aegumise regulatsioon (KarS § 81) taoliste kuritegude puhul piisavaks meetmeks, et kannatanud saaksid õigeaegset tuge ja kaitset ning toimepanijaid oleks võimalik vastutusele võtta.

Prokuratuurilt saadud kriminaalstatistika põhjal esitatakse alljärgnevalt näiteid aegunud juhtumitest, kus kriminaalmenetlust oleks saanud läbi viia, kui lastevastaste seksuaalkuritegude aegumisregulatsioon oleks olnud sarnane käesolevas väljatöötamiskavatsuses planeeritavale:

- 2025. a pöördus politseisse kannatanu, keda 14-aastasena 1990. aastatel vägistas täisealine mees (KarS § 141);
- 2020. a pöördus politseisse kannatanu, keda 5–6-aastasena oli tema isa seksuaalselt korduvalt väärkohelnud (KarS § 141¹ lg 2);
- 2026. a kirjeldas kannatanu, et 7–8-aastasena (2007. a) katsus ja hõõrus talle tuttav täiskasvanud mees korduvalt tema suguelundeid (KarS § 141¹ lg 2);
- 2021. a laekus kuriteokaebus, mille kohaselt oli 1990. aastate alguses üks täiskasvanu korduvalt kasutanud seksuaalselt ära nooremat kui 14-aastast last (KarS § 143² lg 2);

¹⁰ Mathews, B., Finkelhor, D., Malacova, E., Higgins, D. J., Collin-Vézina, D., Do H. P. (2025). Characteristics of first disclosure of child sexual abuse: age, delay, recipient, and feeling of support. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2025.107803>

¹¹ Kuritegevuse statistika. Seksuaalkuriteod. Kättesaadav veebis: <https://statistika.justdigi.ee/kuritegevuse-statistika/isikuvastased-kuriteod/seksuaalkuriteod?chart=Show+line+chart>

¹² Karistusseadustiku, perekonnaseaduse ja tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise seadus (seksuaalse enesemääramise ja abiellumise eapiiri muutmise) 601 SE. Kättesaadav veebis: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/f984a697-8eac-4024-a037-8bc526c7d35a/>

¹³ Lepp, A., Petersell, O. Seksuaalkasvatus on parim tööriist seksuaalkuritegude ennetamiseks. Prokuratuuri aastaraamat 2023. Kättesaadav veebis: <https://aastaraamat.prokuratuur.ee/prokuratuuri-aastaraamat-2023/seksuaalkasvatus-parim-tooriist-seksuaalkuritegude-ennetamiseks>

- 2023. a esitati kaebus, mille kohaselt kuni 2005. a detsembrini tegi täisealine mees 14-aastasega seksuaalakte (KarS § 145);
- 2015. a esitati kaebus, mille kohaselt tegi mees kuni 2006. a poistest alasti pilte (KarS § 175).

Kriminaalstatistika pinnalt esineb ka näiteid, kus KarS § 81 lg 7 p-s 3 sätestatud erinormi rakendamise läbi on saavutatud kurjategija vastutusele võtmine:

- Kriminaalasi nr 1-23-7314: süüdistatav mõisteti süüdi KarS § 145¹ lg 1 järgi. Kannatanu oli teo toimepanemise ajal 14-aastane. Kriminaalmenetluse ajend ilmnis alles kahtlustatava ülekuulamisel ning süüteo aegumine oli peatunud kuni 21. oktoobrini 2021. Seetõttu ei olnud süüks arvatud tegu aegunud.
- Kriminaalasi nr 1-17-4243: süüdistatav mõisteti süüdi KarS § 146 (kehtiva karistusseadustiku redaktsiooni § 145 lg 2) järgi. Tegemist oli jätkuva süüteoga vahemikus ajavahemikus 2005–2008. Kuna jätkuva teo toimepanemise ajal jõustus KarS § 81 lg 7 p 3, peatus aegumine kannatanu täisealiseks saamiseni, mistõttu vaatlusalune tegu ei ole praeguseks ajaks aegunud.

2. Eesmärgid

Justiits- ja Digiministeerium kinnitas 4. oktoobril 2023. a kuritegevuse vastased prioriteedid, mis on suunatud ressursside tõhusale kasutamisele ning kuritegevuse ennetamise, tõkestamise, avastamise ja menetlemise tulemuslikkuse suurendamisele. Nende prioriteetide hulka kuulub ka alaealiste vastu suunatud seksuaalkuritegude vastane võitlus, eelkõige veebis ja piiriüleselt toimepandavate õigusrikkumiste suhtes.¹⁴ Väljatöötamiskavatsuse ajendiks on Eesti Vabariigi Valitsuse ja Riigikogu tasandi konsensus¹⁵ muuta ELi seadusandliku initsiatiivi¹⁶ valguses omal algatusel lastevastaste seksuaalkuritegude aegumisregulatsiooni.

Väljatöötamiskavatsuse eesmärk on tõhustada karistusseadustikus kuritegude aegumistähtaegu puudutavat regulatsiooni (KarS § 81) tagamaks, et lastevastased seksuaalkuriteod ei aeguks enne, kui kannatanud on valmis nendest kuritegudest õiguskaitseasutusi teavitama ning kriminaalmenetluses osalema.

Riigikohtu praktika kohaselt tuleb süüteo aegumise üle otsustamisel kohaldada isikule kõige soodsamat aegumise redaktsiooni alates teo toimepanemisest kuni kohtuotsuse tegemiseni¹⁷. Pikendatavad aegumistähtajad ei kohalduks seega tagasiulatuvalt juba toime pandud kuritegudele, kuid soodustavad edaspidi kannatanute pöördumist uurimisasutuste poole ja taoliste kuritegude menetlemist, omades pärssivat mõju ka nende toimepanemisele tulevikus.

¹⁴ Õiguskaitse prioriteedid. Justiits- ja Digiministeerium. Kättesaadav veebis: <https://www.justdigi.ee/kuritegevus-ja-selle-ennetus/oiguskaitse-prioriteedid>

¹⁵ Vt nt [Riigikogu liikmed toetavad lastevastaste kuritegude aegumistähtaja pikendamist | Eesti | ERR](#); [Valitsuse kabinetinõupidamise päevakord, 28. mai 2026 | Eesti Vabariigi Valitsus](#); [Valitsuse pressikonverents, 28. mai 2026 | Eesti Vabariigi Valitsus](#)

¹⁶ Vt 3. peatükk.

¹⁷ Vt RKKKo 1-17-4243, p 11.

3. EL õigus ja teiste riikide regulatsioonid

Euroopa Liit (edaspidi ka EL) on laste seksuaalse kuritarvitamise vastu võitlemist oma tegevuskavas prioriseerinud, sh seadnud ELi 2020–2025. aasta julgeolekuliidu strateegia üheks peamiseks eesmärgiks.¹⁸ Oluline ELi tasandi dokument selle eesmärgi saavutamisel on laste seksuaalset kuritarvitamist ja ärakasutamist käsitlev direktiiv 2011/93/EL¹⁹ (edaspidi 2011/93 direktiiv).

Alaealiste suhtes toimepandud seksuaalkuritegude aegumistähtajad varieeruvad ELi liikmesriigiti. Algse 2011/93 direktiivi art 15 kohaselt pidid liikmesriigid võtma vajalikud meetmed, et piisava tähtaja jooksul pärast ohvri täisealiseks saamist oleks võimalik esitada süüdistus direktiivis sätestatud lastevastaste seksuaalkuritegude eest. Direktiivi ülevõtmise raporti kohaselt enamik liikmesriike suutsid „piisava ajavahemiku“ ka tagada, kuid mõnes liikmesriigis oli aegumistähtaja kulgemine teatud seksuaalkuritegude puhul seotud kuriteo toimepanemise kuupäevast, mis sõltuvalt kannatanu vanusest võib oluliselt pärssida hilisemaid võimalusi kuriteo menetlemiseks.²⁰ Ka nn Lanzarote konventsiooni²¹ rakendamise kohta läbiviidud võrdlevast analüüsist²² selgus konventsiooniosalisteks olevate riikide aegumisregulatsioonide suur varieeruvus, sh nii aegumistähtaegade kestuse kui ka aegumistähtaja alguse suhtes.²³

Alljärgnevalt on esitatud üksikuid näiteid liikmesriikide aegumisregulatsioonide arengutest:

- Šveitsis kehtestati 2013. aastal, et alla 12-aastaste laste seksuaalse enesemääramise vastu suunatud teatud kuriteod on aegumatud.²⁴ Mitmed seksuaalkuriteod ei aegu vähemalt kuni kannatanu 25-aastaseks saamiseni, kui need hõlmasid toimepanemise hetkel alla 16-aastast last.²⁵
- Rootsis tunnistati aegumatuteks alla 18-aastase isiku suhtes toimepandud (raskendatud) vägistamise ja suguelundite moonutamise kuriteod.²⁶
- Ungari parlament kiitis 2024. aastal heaks seadusemuudatused, millega muu hulgas kaotati alla 18-aastaste isikute vastu toime pandud seksuaalkuritegude aegumistähtajad.²⁷

¹⁸ European Parliament. Combating child sexual abuse Revising Directive (2011/93/EU) – recast. Kättesaadav veebis: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762374/EPRS_BRI\(2024\)762374_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762374/EPRS_BRI(2024)762374_EN.pdf)

¹⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2011/93/EL, 13. detsember 2011, mis käsitleb laste seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise ning lasteporno vastast võitlust ja mis asendab nõukogu raamotsuse 2004/68/JSK (EÜT L 335, 17.12.2011, p.1)

²⁰ Combating sexual abuse of children Directive 2011/93/EU. European Implementation Assessment. European Parliamentary Research Service (2017), lk 50. Kättesaadav veebis: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/598614/EPRS_STU%282017%29598614_EN.pdf

²¹ Laste kaitset seksuaalse ärakasutamise ja seksuaalse kuritarvitamise eest käsitlev Euroopa Nõukogu konventsioon. Kättesaadav veebis: <https://www.riigiteataja.ee/et/akt/203112016002>

²² M.A. Kostopoulou, Comparative study of the statutes of limitations in respect of sexual offences against children in the States Parties to the Lanzarote Convention, May 2023, pp. 27-28. Kättesaadav veebis: <https://rm.coe.int/comparative-study-of-the-statutes-of-limitations-in-respect-of-sexual-of/1680ac931d>

²³ Ibid, lk-d 22, 23 ja 26.

²⁴ Hochmayr, G. A Comparative Analysis of Statutes of Limitation (2021). – https://www.nomos-elibrary.de/10.5771/9783748926535-705.pdf?download_chapter_pdf=1

²⁵ Šveitsi karistusseadustik - *Schweizerisches Strafgesetzbuch*. § 97 lg 2. Kättesaadav veebis: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/54/757_781_799/en

²⁶ Hochmayr, G. A Comparative Analysis of Statutes of Limitation (2021).

²⁷ Kulikova, M. Lastevastaste seksuaalkuritegude aegumistähtaegade pikendamise põhjendatus. Magistritöö. Tartu Ülikool. Tartu 2026. Kasutatud allikad, viide nr 38.

- Poolas 1. oktoobril 2023 jõustunud seaduse kohaselt kestab lastevastaste seksuaalkuritegude aegumistähtaeg kuni kannatanu 40-aastaseks saamiseni.²⁸
- Saksamaal on enamiku lastevastaste seksuaalkuritegude aegumistähtaeg 20 aastat, kuid 2013. aastal jõustunud seadusemuudatusega peatub aegumistähtaeg teatud kuritegude puhul kuni kannatanu 30-aastaseks saamiseni.²⁹
- Leedus pikendati 2026. aasta juunis lastevastaste seksuaalkuritegude aegumistähtaega kestust kuni kannatanu 30-aastaseks saamiseni.³⁰

Euroopa Komisjon (edaspidi ka Komisjon) esitas 6. veebruaril 2024 2011/93 direktiivi uuesti sõnastamise ettepaneku³¹, et tõhustada ennetustegevust ja ohvrite kaitset, sh kuritegude aegumistähtaegade pikendamise kaudu³². Vastava soovitusel piisavalt pikkade aegumistähtaegade seadmiseks laste vastu suunatud väärkohtlemise puhul on andnud ka mitmed rahvusvahelised organisatsioonid^{33,34,35,36}.

4. Võimalikud lahendused

Lahendusalternatiiv nr 1: regulatsiooni muutmata jätmine

Ülaltoodust nähtub, et liikmesriikide praktika laste seksuaalset väärkohtlemist puudutavate süütegude aegumistähtaegade reguleerimisel on olnud erinev, kuid vastavalt 2011/93 direktiivi uuestisõnastamise ettepaneku senisele menetluskäigule on ilmnunud, et ELi liikmesriigid on saavutanud konsensuse nende kuritegudega seonduvate aegumistähtaegade pikendamise suunas, mis mõjutab ka Eestis kuritegude aegumisregulatsiooni. Kuigi varasemalt on Eesti pidanud ELi tasandil kuritegude aegumise detailset reguleerimist ebavajalikuks, on 2011/93 direktiivi menetluse käigus Eesti seisukohti muudetud, sh nõustunud erandkorras kehtestama lastevastaste seksuaalkuritegude suhtes pikemaid aegumistähtaegu.³⁷

2011/93 direktiivi uuesti sõnastatud versioon muutub pärast vastuvõtmist ja jõustumist liikmesriikidele siduvaks. Ka Eestile kaasneb seega kohustus direktiivi sätteid, sh lastevastaste

²⁸ Krajewski, R. The statute of limitations for sexual offences committed against minors. Probacja nr 2/2023, 30.06.2023, lk 11.

²⁹ Saksamaa Strafgesetzbuch (StGB), § 78b lg 1 p 1. Kättesaadav veebis: [German Criminal Code \(Strafgesetzbuch – StGB\)](#)

³⁰ LRT English. 05.06.2026. Kättesaadav veebis: [Lithuanian parliament moves to reform sexual offences law with introduction of consent - LRT](#)

³¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, mis käsitleb laste seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise ning laste seksuaalset kuritarvitamist kujutava materjali vastast võitlust ja mis asendab nõukogu raamotsuse 2004/68/JSK (uuesti sõnastatud). COM(2024) 60 final, 2024/0035 (COD). Kättesaadav veebis: <https://www.riigikogu.ee/download/ab606b16-4423-45cd-9d01-3634c825de14>

³² Euroopa Komisjoni pressiteade (06.02.2024): Laste seksuaalse väärkohtlemise vastane võitlus saab tänu ajakohastatud kriminaalõigusnormidele uue hoo. Kättesaadav veebis: [Võitlus laste seksuaalse väärkohtlemise vastu](#)
The fight against child sexual abuse receives new impetus with updated criminal law rules. European Commission press release. Kättesaadav veebis: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_631

³³ Euroopa Nõukogu, Lanzarote Komitee (2024). Opinion on Article 33 of the Lanzarote Convention and its explanatory note. Requirements of the provision on statute of limitations and recommendations on its implementation. Kättesaadav veebis: <https://rm.coe.int/opinion-on-article-33-of-the-lanzarote-convention-and-its-explanatory-note/1680b06622>

³⁴ ÜRO Lapse Õiguste Komitee. (2021). [Children's Rights and Alternative Care Outcome Report](#).

³⁵ UN Committee on the Rights of the Child (2019), CRC/C/156, Guidelines regarding the implementation of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography.

³⁶ The European Child Sexual Abuse Legislation Advocacy Group. EXTEND TIME LIMITS FOR REPORTING CHILD SEXUAL ABUSE UNTIL SURVIVORS REACH 53y OLD. Kättesaadav veebis: [ECLAG Directive Memo 3. Statute of limitations for Child Sexual Abuse in the EU](#)

³⁷ Riigikogu seisukoht Eesti seisukohtadele laste seksuaalse väärkohtlemise tõkestamise Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi uuesti sõnastatud versiooni eelnõu kohta - COM(2024) 60. Kättesaadav veebis: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/dokumendiregister/dokument/1bb5d6c2-6d04-42fd-b6db-adebb7a8bde1/>

seksuaalkuritegude aegumistähtaegu puudutav regulatsioon riigisisesse õigusesse üle võtta, mistõttu tegevusetuks jääda pole võimalik.

Lahendusalternatiiv nr 2: lastevastaste seksuaalkuritegude aegumatuse kehtestamine

29. märtsil 2026. a loodi laste seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise vastu võitlemiseks rahvaalgatus³⁸ karistusseadustiku muutmiseks, mille kohaselt ei aeguks laste vastu suunatud seksuaalsüüteod, ning et kehtestataks paremad riiklikud meetmed süüteo toimepanijatelt hüvitise väljamõistmiseks ohvritele põhjustatud kannatuste eest.

Karistusõigussüsteemi loogika kohaselt on aegumatuks tunnistatud (KarS § 81 lg 2) eelkõige rahvusvahelise õiguse mõttes erakorralise raskusega kuriteod, mille hukkamõist ei põhine üksnes individuaalse õigushüve kahjustamisel, vaid kogu rahvusvahelise õiguskorra kaitsel – agressioonikuriteod (KarS § 91), genotsiid (KarS § 90), inimsusevastased kuriteod (KarS § 89), sõjakuriteod (KarS §-d 95–109) – ning kuriteod, mille eest saab mõista eluaegse vangistuse (nt mõrv, KarS § 114). Ka kõigi lastevastaste seksuaalkuritegude aegumatuks muutmine võib kahjustada karistusõigussüsteemi koherentsust, hägustades muu hulgas piire raskemat liiki kuritegevuse ning õigushüvede rikkumise astmete vahel. Õigushüvede konkurents peetakse õigust elule kõige olulisemaks põhiõiguseks³⁹, sh olulisemaks ka õigusest kehalisele puutumatusel, mistõttu ka seni aegumatuks tunnistatud kuritegudest enamik on suunatud eelkõige inimelu kaitses. Õigushüvedest lähtuvalt ei pruugi nt tahtevastase sugulise iseloomuga teo (KarS § 141¹) või lapsealise seksuaalse ahvatlemise (KarS § 179) aegumatuks tunnistamine olla proportsionaalne meede, kui samal ajal pole aegumatud nt ka kõik eluvastased süüteod (KarS §-d 113–117) lisaks mõrvale (KarS § 114). Tuleb arvestada, et nii vägistamise kui tahtevastase muu sugulise iseloomuga tegude kohta kehtivad ka kvalifitseeritud koosseisud seoses retsidiivsete toimepanijatega, kellele on võimalik mõista eluaegset vangistust (vt KarS § 141 lg 2¹ ja KarS 141¹ lg 3), mistõttu need kuriteod ei aegu.

Kuritegude aegumatus mõjutab õigusrahu ja õiguskindluse põhimõtteid, kuivõrd karistusõigus lähtub eeldusest, et aja möödudes väheneb kuriteo eest nii riiklik kui ühiskondlik karistusvajadus. Õiguskindlust ja õigusrahu kui aegumise keskseid väärtusi on Eesti rõhutanud korduvalt, sh ka 2011/93 direktiivi läbirääkimiste raames. Samas tuleb arvestada, et lapsed on täiskasvanutega võrreldes haavatavam sihtgrupp, kelle erikaitse vajadus on kehtestatud ka rahvusvaheliselt⁴⁰. Kuigi lastevastaste seksuaalkuritegude laad ja raskusaste on erinevad, peab riigi karistusõiguslik reaktsioon peegeldama ühiskondlikku sõnumit selliste tegude lubamatusest ja ka nt 40–50 aastat pärast konkreetse kuriteo toimumist ei pruugi selle suhtes karistusõiguslik huvi olla muutunud, võrreldes kuriteo toimepanemise hetkega. Erinevate taastava õiguse teemaliste uuringute, sh USA pilootprogrammi „RESTORE“ ja Uus-Meremaa programmi „Project Restore“ raames on leidnud kinnitust, et kannatanu turvatunde ning õigus- ja meelerahu taastamine on osaliselt seotud ka toimepanija siira kahetsustunde, oma teo tagajärgede mõistmise ja valmisolekuga kahjude hüvitamiseks⁴¹. Seega võivad pikemad kuritegude aegumistähtajad toetada taastava õiguse protsesside läbiviimist juba kriminaalmenetluse ajal. Samas kümnete aastate möödumisel pärast kuriteo toimepanemist võib selle positiivne mõju kannatanule ka väheneda. Juhutoimepanija vaatest võib karistuse

³⁸ Eesti Koostöö Kogu. Algatused. Kättesaadav veebis: <https://rahvaalgatus.ee/initiatives/1774-kaotada-laste-vastu-toimepandud-seksuaalkuritegude-aegumise-ajaline-piir-ja-m%C3%A4%C3%A4rata-ohvritele-h%C3%BCvitus>

³⁹ Roosma, P. Põhiseaduse § 16 kommentaar, kumm 1. – Ü. Madise jt (toim). Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 5., täiend. vlj. Tartu: sihtasutus Iuridicum 2020.

⁴⁰ ÜRO lapse õiguste konventsioon: [Convention on the Rights of the Child | OHCHR](#)

⁴¹ Wemmers, J.-A. Judging Victims: Restorative choices for victims of sexual violence. Victims of Crime Research Digest No. 10

eripreventiivne mõju pärast mitukümmend aastat kaduda näiteks olukorras, kus isik, oma teo põhjuseid ja tagajärgi mõistnuna, on olnud hiljem õiguskuulekas ega ole toime pannud uusi kuritegusid.

Aegumine on seotud õiglase menetluse tagatiste nõrgenemise ja tõendamiskindluse vähenemisega. Mida rohkem aega kuriteost möödub, seda raskem on koguda usaldusväärseid tõendeid. Lastevastaste seksuaalkuritegude puhul võib teavitamine toimuda aastakümneid hiljem, mis õigustab küll pikemaid aegumistähtaegu, kuid pärsib seejuures tõendite kogumist ja raskendab süüdistatava kaitseõiguse tegelikku teostamist: võimalikud tunnistajad on surnud, dokumentaalsed tõendid hävinud või kadunud, mälestused moondunud. Lähtuvalt süütuse presumptsioonist tuleb kriminaalmenetluses kõrvaldamata kahtlused tõlgendada kahtlustatava või süüdistatava kasuks (KrMS § 7 lg 3).

Lahendusalternatiiv nr 3: lastevastaste seksuaalkuritegude aegumistähtaegade proportsionaalne pikendamine

Eeltoodud põhjustel saab õigusdogmaatiliselt proportsionaalsemaks lahenduseks pidada mitte lastevastaste seksuaalkuritegude aegumatust, vaid kuritegude pikendatud aegumistähtaegu, mille kulgemisel on võimalik arvestada ka aegumistähtaaja peatumise või katkemise eranditega. Seda lahendust toetab ka justiits- ja digiminister.

Laste seksuaalset väärkohtlemist puudutavad kuriteod on erineva laadi ja raskusastmega. Seksuaalse enesemääramise vastaste süütegude jaos (KarS §-d 141–145¹) on sätestatud raskemat liiki ja eelkõige kontaktse iseloomuga seksuaalkuriteod, mis rikuvad vahetult kannatanu põhiõigust oma inimväärikusele ja kehalisele puutumatusel. Lisaks sätestab karistusseadustik alaealise suhtes toime pandud inimkaubanduse (KarS § 175) ja mittekontaktsema iseloomuga seksuaalkuritegudena lapspornole juurdepääsu taotlemise ja selle jälgimise (KarS § 175¹), lapsporno valmistamise ja selle võimaldamise (KarS § 178), seksuaalse eesmärgiga kokkuleppe lapseealisega kohtumiseks (§ 178¹) ja lapseealise seksuaalse ahvatlemise (KarS § 179) ning väärteona seksuaalse ahistamise⁴² (KarS § 153¹).

Arvestades nende kuritegude eripärasid ja sanktsioonimäärasid, on proportsionaalseks peetud erinevate aegumistähtaegade kehtestamist. Väljatöötamiskavatsuse koostamise hetkeks on 2011/93 direktiivi uuestisõnastamise ettepaneku raames saavutatud poliitiline konsensus kolme aegumistähtaajaga sõltuvalt kuriteo eripärasid ja raskusest, mis hakkab kulgema alates kannatanu täisealiseks saamisest kokkuvõtvalt järgmiselt:

- 15-aastane aegumistähtaeg laste seksuaalset kuritarvitamist kujutava materjali tootmise ning laste prostitutsioonis ärakasutamise raames seksuaalse enesemääramise eas oleva lapsega seksuaaltegevuses osalemise eest,
- pikim, s.o 32-aastane aegumistähtaeg lapse vägistamise eest vaginaalselt või oraalset, samuti jõu või sunni abil seksuaalse enesemääramise eas mitteoleva lapse prostitutsioonis osalema panemise eest, ning
- 20-aastane aegumistähtaeg muude lapsega seotud seksuaaltegevuste, sh pornograafilistes etteastes osalema sundimise või laste prostitutsioonis ärakasutamisega seotud kuritegude eest nii sunnijõu, usaldussuhte või sõltuvuse abil kui ka ilma.

⁴² KarS § 153¹ kohaldamisalasse kuuluvad seksuaalse tähendusega tegevused (nt puudutamine/käperdamine), mis küll riivavad kannatanu seksuaalse enesemääramise õigust ja eeldavad karistusõiguslikku sekkumist, kuid ei ületa olulise riive lävendit. Ehkki olemuslikult kuuluvad § 153¹ teod ka KarS § 141¹ kohaldamisalasse, on need võrreldes KarS § 141¹ alla kuuluvate õigusvastaste tegudega olemuslikult vähem intensiivsed. Vt ka RKKK 1-17-6580, p 16.

Tulevase seaduseelnõu koostamisel tuleks arvestada, et 2011/93 direktiiv ei kehtesta minimaalseid aegumistähtaegu lapse seksuaalset kuritarvitamist kujutava materjaliga seonduvate tegude osas, v.a selle materjali tootmine. Kuivõrd tegemist on miinimumharmoneerimisega, võib ka nende kuritegude aegumisregulatsiooni muutmine olla riigisisel tasandil siiski õigustatud. Ühelt poolt tuleb arvestada, et nt laste seksuaalset kuritarvitamist kujutava materjali valmistamise puhul võib kannatanu õigushüve vahetu rikkumine seisneda eelkõige primaarteos, s.o suguühites või muu sugulise iseloomuga teo tegemises pornograafilise sisuga teoses osalemise tõttu, mitte selle teose (re)produtseerimises, näitamisest või levitamises. Samas põhjustab nii laste seksuaalset kuritarvitamist kujutava materjali tootmine, levitamine kui ka selle jälgimine kannatanute taasohvrustamist ja nende õiguste jätkuvat rikkumist, võimendades ühtlasi laste seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise uute episoodide toimepanemist, sh ka tehisaru abil loodud sisu puhul⁴³.

KarSi kontekstis võiks lähtuvalt sanktsioonimääradest ja 2011/93 direktiivi uuestisõnastamise ettepanekust 32-aastane aegumistähtaeg olla kohaldatav eelkõige KarS §-des 141–145¹ ja §-s 175 sätestatud kuritegude korral ning 15–20-aastane aegumistähtaeg §-des 175¹, 178, 178¹ ja 179 sätestatud kuritegude korral. Näite puhul, kus kannatanu on kuriteo toimepanemise ajal 15-aastane, lõpeks nt suguühite või muule sugulise iseloomuga teole sundimise (KarS § 143) või lapsporno valmistamise ja selle võimaldamise (KarS § 178) aegumistähtaeg siis, kui kannatanu on vastavalt 50-aastane või 33–38-aastane.

Lahendusalternatiivi 3 kohane seadusemuudatus seisneb KarS § 81 täiendamises uue lõikega/lõigetega, mille kohaselt kohalduvad alaealiste, s.o nooremate kui 18-aastaste isikute vastu suunatud seksuaalkuritegudele senisest pikem aegumistähtaeg. Formaals-juriidiliselt tähendaks see erinormi(de) kehtestamist üldreegli (KarS § 81 lg 1) suhtes, mis sätestab aegumistähtajad sõltuvalt kuriteo astmest. Ka varasemast ajast kehtib üldreeglile teatud kuritegude suhtes erinorm (KarS § 81 lg 2), mis põhjendab erinormi kehtestamise kui meetodivaliku sobilikkust.

Kehtestatavat lõiget/lõikeid tuleks rakendada koosmõjus aegumistähtaegade peatumise ja katkemise eranditega, eelkõige KarS § 81 lg 7 punktiga 3. Selle sätte kohaselt peatub süüteo aegumine muu hulgas seksuaalse enesemääramise vastase kuriteo korral noorema kui kaheksateistaastase isiku suhtes kuni kannatanu kaheksateistaastaseks saamiseni, kui kriminaalmenetluse ajend ei ilmnenud enne tema poolt nimetatud vanuse saavutamist. Seksuaalse enesemääramise vastased süüteod on sätestatud karistusseadustiku 9. peatüki 7. jaos (KarS §-d 141–145¹) ning muudele laste seksuaalse väärkohtlemise ja kuritarvitamisega seotud kuritegudele (KarS §-d 175, 175¹, 178, 178¹ ja 179) ei ole KarS § 81 lg 7 punktist 3 tulenev aegumistähtaega peatumise erand kohaldatav.

Käesolev väljatöötamiskavatsus hõlmab seega ka KarS § 81 lg 7 punktis 3 sätestatud erandi kohaldamisala laiendamist eelkõige KarS §-des 175, 178 ja 179 sätestatud kuritegudele, mis hõlmavad endas lapse õiguste vahetut rikkumist. Erandi kohaldamisala laiendamise küsimuse on väljatöötamiskavatsuse koostamise hetkeks tõstatanud ka prokuratuur. Seaduseelnõu 931 SE seletuskirjas, millega 2007. aastal seksuaalse enesemääramise vastase kuriteo erand KarS § 81 lg 7 punktiga 3 kehtestati, on erandi kehtestamist põhjendatud alaealise vastu suunatud seksuaalkuritegude varjatud olemuse ja avastamiskavatsustega⁴⁴. Sõltuvalt sellest, kui laialt tuleks

⁴³ UNICEF (04.02.2026): „Deepfake abuse is abuse“. Kättesaadav veebis: <https://www.unicef.org/press-releases/deepfake-abuse-is-abuse>

⁴⁴ Karistusseadustiku ja selle muutmise seaduse muutmise seadus 931 SE, algteksti lk 25: „Karistusseadustiku üldosas muudetakse süütegude aegumise regulatsiooni, kuna praegune sõnastus ei näe teatud juhtudel ette süütegude aegumise lõpptähtaega. Selline olukord võib tekitada põhiseadusega vastuolus oleva mõistliku menetlusaja printsiibi rikkumise. /.../

käsitada alaealiste vastu suunatud (s.o lastevastaste) seksuaalkuritegude definitsiooni ja arvestades, et seksuaalkuritegude avastamisraskused on tugevalt seotud ohvrite hirmu või soovimatusega nendest teavitada, ei saa välistada tõlgendust, et seadusandja eesmärk oli lisaks seksuaalse enesemääramise vastaste kuritegudele (KarS §-d 141–147)⁴⁵ hõlmata erandiga ka teisi sel perioodil kehtinud alaealisi puudutavaid seksuaalkuritegusid, nt alaealise prostitutsioonile kallutamist (KarS § 175) või kaasaaitamist (KarS § 176), lapsporno valmistamist (KarS § 178) jne. Sellist käsitlust toetab ka kehtiva KarS § 178¹ lg 1 sõnastus, kus „seksuaalse iseloomuga süüteo“ mõistega on hõlmatud nii KarS §-des 141–145¹ kui §-des 175–179 sätestatud süüteod, mis hõlmavad ka alaealistest kannatanuid.

5. Kavandavate muudatuste mõju ja järeldus mõju olulisuse kohta

1. Sotsiaalsed ja õiguslikud mõjud:

Seksuaalvägivald on isikuvastane traumasündmus, mida ohvril on keeruline taluda, sest see puudutab inimese identiteeti, ohustab tema mina-pilti ja eneseväärikust. Inimestevahelise vägivalda keskmes on inimõiguste põhiväärtused, mis seksuaalvägivalda kaudu uskumusi usaldusväärsusest ja inimlikkusest lõhuvad. Seetõttu on oluline, et karistusõigus sellele asjakohaselt reageeriks. Pikem laste vastu suunatud seksuaalkuritegude aegumistähtaeg avaldab positiivset mõju ohvritele, võimaldades neil õiguskaitse poole pöörduda ja õigusemõistmine algatada ajal, mil nad on selleks valmis. Eesti inimeste hoiakud seksuaalvägivalda ja vägistamisega seotud küsimustes kannavad endas valdavalt üksteise tahte austamist ja jõu kasutamise mittetolereerimist⁴⁶, mistõttu võib ühiskondlik õiglustunne ja usaldus riigi ja õiguskaitse süsteemi vastu tervikuna tugevneda.

Seksuaalvägivald mõjutab inimeste heaolu ja toimetulekut tervikuna ning on ühiskonnale kulukas. Lisaks otsestele kuludele nagu kriminaalmenetlus, vangistus, ohvriabi teenused - meetmed jne, kaasnevad seksuaalvägivaldaga ka kaudsed kulud, nt kannatanute tööturult eemalejäämine/töövõimetus, laekumata maksutulu, laste saamisest loobumine või selle võimatus, riigist lahkumine, sõltuvus alkoholist või narkootikumidest, suitsiid jne. Eelnimetatud põhjustel on seksuaalvägivalda ennetus ning selle tõkestamine ülimalt olulised⁴⁷. Planeeritav seadusemuudatus julgustab ohvreid kogetud seksuaalvägivaldast teatama, seeläbi kasvab abi otsijate ja saajate arv ning ohvrid ei jää enam oma murega üksi. Seksuaalvägivalda vähenemine ühiskonnas on pikaajaline protsess. Seadusemuudatus on vaid üks tegur paljudest, mis seksuaalvägivalda taset ühiskonnas mõjutavad.

Suurened võib vanemate kuriteojuhtumite hulk, mille tõendamine on keeruline või võimatu. Suureneb risk, et kaua aega tagasi toimunud kuritegude menetlemine takerdub tõendite

*Aegumise tähtaegsid käesoleva eelnõuga ei muudeta. Erandiks on alaealise vastu toimepandud seksuaalkuriteod, mille varjatud olemuse tõttu võiks aegumine peatuda kuni ohvritäisealiseks saamiseni. /---/**

Karistusseadustiku ja selle muutmise seaduse seaduse muutmise seadus 931 SE, algteksti lk 32: „/.../ Uue alusena on lõike 7 punktis 3 toodud aegumise kord seksuaalse enesemääramise vastaste süütegude osas, kus tegu on toime pandud alaealise suhtes. Analoogiline erandlik kuriteo aegumise kord kehtib ka nt Rootsis, Soomes, Taanis, Prantsusmaal ja Saksamaal. Erandi kehtestamist põhjendab alaealise vastu suunatud seksuaalkuritegude olemus ja avastamisraskused. Aegumistähtaja pikendamine ei lahenda tõendamisprobleeme, mis kaasnevad pikka aega tagasi toimepandud kuriteo uurimisega, kuid teisalt on aegumise tõttu menetluse lõpetamine kannatanute seisukohast kahjulikum tagajärg.“

⁴⁵ Karistusseadustiku 15.03.2007 jõustunud redaktsioonis. Kättesaadav veebis: <https://www.riigiteataja.ee/et/akt/12792390>

⁴⁶ Sotsiaalkindlustusamet (2024). Eesti elanikkonna teadlikkuse uuring soopõhise vägivalda ja inimkaubanduse valdkonnas <https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/documents/2024-04/Eesti%20elanikkonna%20teadlikkuse%20uuringu%20soop%C3%B5hise%20v%C3%A4givalla%20ja%20inimkaubandus%20valdkonnas.pdf>

⁴⁷ Euroopa Komisjon (2022). Commission Staff Working Document Impact Assessment Report Accompanying the Document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on combating violence against women and domestic violence. SWD(2022) 62 final. Lk-d 49-52. Kättesaadav veebis: [EUR-Lex - 52022SC0062 - ET - EUR-Lex](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52022SC0062)

puudumise või ebausaldusväarsuse tõttu ja ei too kannatanu või ühiskonna poolt oodatavat tulemust. Pole ka tagatud, et vanade kuriteojuhtumite menetlemine ning ka potentsiaalne süüdimõistev otsus mitukümmend aastat hiljem taastaks kuriteoohvrite meele- ja õigusrahu või pakuks neile vajalikku tuge sellises ulatuses, nagu kannatanu võis vajada vahetult pärast kuriteo toimepanemist. Võib kasvada juhtumite arv, kus kriminaalmenetluse käigus toimepanija süü kinnitust ei leia, kuid kellele võib seoses kriminaaluurimise ja sellest tingitud avaliku tähelepanuga kaasneda muu hulgas mainekahju. Muudatuse puhul on oluline ohvritega kokkupuutuvate institutsioonide teadlik ja ohvrit toetav suhtumine, sh taasohvristamisest hoidumine.

Muudatus avaldab üldist mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele eelkõige kuritegevuse, sh laste vastu suunatud seksuaalvägivallaga võitlemise ning sisejulgeoleku kujundamise kaudu. Üldpreventsioonist lähtuvalt võib kaasneda lastevastase seksuaalkuritegevuse osaline langus, kuivõrd pikemate aegumistähtaegadega suureneb võimalus nende kuritegude toimepanijaid vastutusele võtta. Vastavalt põhiseaduse §-le 24 tuleb riigi julgeolekule avalduva mõju hindamisel arvesse võtta isikute õigusi kriminaalmenetluses. Mõju välissuhetele tuleneb rahvusvaheliste kokkulepete täitmisest. Aegumistähtaegade pikendamine toetab rahvusvahelise kuvandi loomist Eestist kui inimõigusi ja lapse õigusi austavast kaasaegsest riigist.

2. Mõjud avaliku sektori korraldusele ning riigieelarvele:

Seadusemuudatusega võib kaasneda õiguskaitseasutuste ja kohtute töökoormuse kasv esiteks olukorras, kus menetlusse jõuab rohkem taolisi kuriteojuhtumeid, ning teiseks olukorras, kus alustatakse kriminaalmenetlust mitukümmend aastat tagasi väidetavalt toimunud kuritegude suhtes, mille tõendamine võib olla raskendatud ja ressursimahukas. Vanade kuriteojuhtumite menetlemine võib tõendamisraskustest tingituna suurendada kohtumenetlusele kuluvat aega ja kohtunike töökoormust. Suurema arvu juhtumite ilmsikstulekuga võib suurened ka kannatanute arv, kes potentsiaalselt vajavad riigipoolse ohvriabisüsteemi abi, tingides koormuse kasvu ohvriabitöötajatele ja ohvriabiteenustega seotud partneritele. Seksuaalse väärkohtlemisega seotud pöördumiste arvu tõusuga võib proportsionaalselt suurened ka nendega seotud valekaebuste⁴⁸ arv.

Kriminaalmenetluste arvu tõusuga võib riigieelarveliselt täheldada kriminaalmenetluste kulude (sh ekspertiisid, riigi õigusabi, tunnistajate ja kannatanute kaitse meetmed) kasvu, ohvriabisüsteemiga kaasnevate kulude kasvu (hüvitised, kannatanute nõustamine, tervishoiu- ja teraapiateenused) ja vajadust täiendavate ametikohtade ja/või ametnike koolitustegevuse järele. Muudatused võivad mõjutada ka vanglasüsteemiga seotud ametnikke, sotsiaalse rehabilitatsiooniga tegelevaid asutusi ning muid vägivaldse käitumisega isikute ja seksuaalkuritegude toimepanijatega tegelevaid spetsialiste või vabatahtlikke.

Kuivõrd kuritegude uurimise, menetlemise ja ohvrite abistamise süsteemis sisulisi muutusi ei toimu, ei ole suured struktuursed ümberkorraldused vajalikud. Seksuaalvägivallalt uurivate ja ohvreid abistavate organisatsioonide poole pöördujate arvu suurenemisel tuleb tagada sujuv infovahetus juhtumit uurivate ja ohvreid toetavate osapoolte vahel.

6. Edasine väljatöötamine

⁴⁸ Karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsus (nn nõusolekuseaduse VTK). Justiitsministeerium 2024. lk 32. Kättesaadav veebis: <https://eelnoud.valitsus.ee/main/mount/docList/400611f8-9bb7-45b7-842f-9bf6ee8bc07e#nX19QtJ4>

Väljatöötamiskavatsus saadetakse koostööks ja arvamuse avaldamiseks puudutatud asutustele, organisatsioonidele ja huvigruppidele. Saadud tagasisidet analüüsitakse ning väljatöötamiskavatsuse jätkuna järgnevad ettevalmistused vastava seaduseelnõu koostamiseks. Eelnõu on kavas esitada vastu võtmiseks veel selle Riigikogu koosseisu poolt.

Eeldatava eelnõu avaliku konsultatsiooni ja koostööks aeg	2026, II poolaasta
Õigusakti eeldatav jõustumise aeg	2027, II poolaasta
Vastutavate ametnike nimed ja kontaktandmed	Steven Andrekson, Andra Reinomägi steven.andrekson@justdigi.ee ; andra.reinomagi@justdigi.ee 58 876 522; 54 840 744